

Kortlægningsundersøgelse af sprogtilgængelsesperspektivet på pædagog- og læreruddannelsen

Trine Krogh,
Skolekonsulent, Glostrup Kommune

Hans Månsson,
Kompetenceenheden for Logopædi, CVU Storkøbenhavn

Dorthe Bleses,
Center for Børnesprog, Syddansk Universitet

Oktober 2007

Kortlægningsundersøgelse af sprogtiltagelsesperspektivet på pædagog- og læreruddannelsen

Trine Krogh,
Skolekonsulent, Glostrup Kommune

Hans Månsson,
Kompetenceenheden for Logopædi, CVU Storkøbenhavn

Dorthe Bleses,
Center for Børnesprog, Syddansk Universitet

1. Introduktion

1.1 Formål og metode

Kortlægningsundersøgelsen af sprogtiltagelsesperspektivet på grunduddannelserne (pædagoguddannelsen og læreruddannelsen) blev igangsat i november 2006 af Nationalt Videncenter for Læsning.

Baggrunden for undersøgelsen er de nye bekendtgørelser for pædagog- og læreruddannelsen, der trådte i kraft pr. 1. januar 2007 med virkning for de kommende studerende med optag pr. 1. september 2007 (med virkning for de kommende studerende med optag pr. 1. september 2007), hvor området børns sprogtiltagelse er opprioriteret. De nye bekendtgørelser er bl.a. motiveret af nye krav inden for dagtilbudsområdet, som det fremover bliver danskunderviserens opgave at klæde kommende pædagoger og lærere på til at kunne løfte. Det er derfor meget relevant at undersøge, i hvilken grad danskunderviserne har forudsætninger til at påtage sig denne opgave.

For at undersøge sprogtiltagelsesaspektet på grunduddannelserne har vi for det første afdækket, hvordan området er beskrevet i de studieordninger, som er lagt ud på seminariernes hjemmesider i efteråret 2006, dvs. efter den tidligere lovgivning. For det andet har vi i foråret 2007 gennemført en spørgeskemaundersøgelse, hvor alle danskundervisere på landets seminarier er blevet inviteret til at deltage. Undersøgelsen blev sat i gang på et tidspunkt, hvor de nye uddannelsesbekendtgørelser endnu ikke var trådt i kraft.

Undersøgelsen fokuserer alene på grunduddannelsernes undervisning i barnets sprogtiltagelse og sammenhængen mellem sprogudvikling og børns læse- og skriveudvikling med hovedvægt på følgende tre spørgsmål:

- 1) hvilke kvalifikationer har danskunderviserne på landets pædagog- og lærerseminarier indenfor sprogtiltagelse?
- 2) hvor meget er der hidtil blevet undervist i børns sprogtiltagelse i relation til den senere læse- og skriveudvikling på pædagog- og lærerseminarierne?
- 3) hvilke områder inden for barnets sprogtiltagelse ønsker danskundervisere efteruddannelse indenfor?

Undersøgelsen søger med andre ord at afdække underviserkompetencerne på grunduddannelserne og ved fokusere på de forudsætninger, som pædagoger og lærere har

fået med sig på grunduddannelsen, belyser undersøgelsen også indirekte kompetencerne hos pædagoger og lærere ude i praksis.

I forlængelse af det overordnede formål søger undersøgelsen at afklare:

- Hvilke kvalifikationer har den enkelte danskunderviser inden for sprogtilgængelse?
- Hvor meget undervises der i sprogtilgængelse hos (små) børn på grunduddannelserne?
- Hvordan er denne undervisning relateret til børns læse- og skriveudvikling?
- Hvordan vurderer danskunderviserne selv sit efteruddannelsesbehov?
- Er der overensstemmelse mellem grunduddannelsernes indhold inden for sprogtilgængelse og de krav, som i dagligdagen stilles til lærere i folkeskolen og pædagoger i daginstitutionerne?

1.2. Resumé

1.2.1. Hovedkonklusion

For at afdække i hvor stort et omfang man indtil nu har prioriteret sprogtilgængelse på pædagog- og læreruddannelserne, har vi i efteråret 2006 undersøgt samtlige seminariers hjemmesider for at se på fagbeskrivelser for faget dansk. Afdækning af betydningen af sprogtilgængelse via såvel pædagog- som lærerseminariernes hjemmesider, viste sig at være mindre hensigtsmæssig, fordi mange seminarier ikke lægger de individuelle fagbeskrivelser ud på det offentligt tilgængelige net. Offentligt tilgængelige hjemmesider giver derfor kun et begrænset billede af indholdet på pædagog- og læreruddannelsen. Beskrivelsernes karakter er desuden så forskellig, at man reelt ikke har et ordentligt sammenligningsgrundlag.

Derudover gennemførte vi en spørgeskemaundersøgelse i foråret 2007. Spørgeskemaer er udsendt til samtlige dansklærere på landets pædagog- og lærerseminarier. Ca. 50% har returneret spørgeskemaet i udfyldt stand. Dermed bygger undersøgelsens konklusioner på et begrænset antal besvarelser, hvilket er nødvendigt at have med i fortolkningen af undersøgelsens konklusioner (dog dækker nogle besvarelser over flere danskundervisere, idet nogle seminarier har valgt at lade én danskunderviser lave en fælles besvarelse). Imidlertid tyder ensartetheden i besvarelserne på tværs af danskunderviserne på, at undersøgelsens resultater er bredt repræsentative.

Afdækning af danskunderviserens uddannelsesmæssige baggrund viser et meget uensartet billede. Godt halvdelen (56%) af danskundervisere på pædagogseminarier har en baggrund med en specialisering inden for faget dansk, mens den anden halvdel af undervisere har en uddannelsesmæssig baggrund, der strækker sig fra æstetik til dramaturgi. På lærerseminarierne er den uddannelsesmæssige baggrund langt mere homogen. Her er 85 % enten kandidat med hovedfag i dansk eller uddannet lærer med linjefag i dansk.

Spørgeskemaundersøgelsens hovedkonklusion er, at kun få af de aspekter af børns sprogtilgængelse, som der spørges til i undersøgelsen, har været en del af pensum i forbindelse med danskunderviserens egen uddannelse. Det gælder både for undervisere på pædagog- og lærerseminarierne (dette understøttes også af, at knapt halvdelen af danskunderviserne på pædagogseminarierne slet ikke har en uddannelsesmæssig baggrund inden for faget dansk). Det fremgår derimod, at mange undervisere selvstændigt har beskæftiget sig med disse områder, dog uden at kvaliteten og kvantiteten er bekendt.

Det står derfor klart, at mange seminarielærere underviser i aspekter af børns sprogtilgængelse, som de aldrig selv har modtaget formel undervisning i, og endnu flere end det er tilfældet i dag, forventer at skulle undervise fremover inden for områder relateret til barnets sprogtilgængelse.

Undersøgelsen peger derfor på et betydeligt efteruddannelsesbehov hos danskundervisere på landets pædagog- og lærerseminarier inden for næsten alle aspekter af børns sprogtilgængelse. Det faktum, at mange af danskundviserne selvstændigt har arbejdet med emner relateret til barnets sprogtilgængelse, understreger såvel behovet, men også interessen blandt undviserne for faglig opkvalificering.

1.2.2. Anbefalinger

På baggrund af undersøgelsen – og et seminar afholdt i juni 2007, hvor undersøgelsens resultater blev fremlagt for undvisere og andre interessenter – kan følgende anbefalinger til området skitseres:

- *der skal hurtigst muligt etableres efteruddannelseskurser i sprogtilgængelse målrettet undvisere på især pædagog- men også lærerseminarier.*
- *der bør etableres samarbejde på tværs af seminarierne for at skabe et forum, der opsamler erfaringer, forholder sig til faglige og etiske problemfelter og sikrer ensartet undervisningsindhold på alle landets uddannelsessteder med henblik på at understøtte et kvalitetsløft og en kvalitetssikring af indsatsen i hele landet.*
- *der bør etableres fælles kurser i sprogtilgængelse for lærer- og pædagogstuderende, der sikrer, at de pædagogstuderende i den forbindelse får tilført viden om de krav og forventninger, der stilles til børn ved skolestart.*
- *der skal hurtigst muligt etableres efteruddannelseskurser i sprogtilgængelse målrettet praktiserende pædagoger og lærere, der er uddannet efter den gamle bekendtgørelse.*

En vej at gå kunne være at udvikle og udbyde en egentlig sprogvejlederuddannelse parallelt til den bekendtgørelsesbelagte uddannelse som læsevejleder i folkeskolen, som udbydes fra 2007. Derfor samarbejder tre af de kommende professionshøjskoler (København, VIA, Lillebælt) og Center for Børnesprog om at udvikle en egentlig **sprogvejlederuddannelse**, der i niveau og omfang svarer til en læsevejlederuddannelse. En sprogvejlederuddannelse vil kunne udfylde den samme opgave i forhold til en kvalificering og differentiering af arbejdet med små børns sprogudvikling hos såvel danskundvisere på landets pædagog- og lærerseminarier som pædagoger og lærere, der allerede arbejder i praksis. Det forventes, at de tre professionshøjskolen i samarbejde med Center for Børnesprog udbyder denne uddannelse for første gang i efteråret 2008.

1.3 Rapportens opbygning

Rapporten er opbygget på følgende måde. Indledningsvis indeholder rapporten to kapitler, der skitserer forskellene mellem de gamle og de nye pædagog- og læreruddannelser. Derefter fremlægges undersøgelsens resultater og en samlet konklusion.

2. Baggrunden for ændringer i lærer- og pædagoguddannelserne

2.1 Forskellen mellem den nye og gamle pædagoguddannelse mht. indholdet i danskfaget

I dette afsnit beskrives, hvorledes den ny pædagoguddannelse adskiller sig fra den gamle. Dernæst beskrives indholdet af fagbeskrivelserne på pædagogseminariernes hjemmesider og indholdet sættes op mod praksiskravene til pædagogerne, bl.a. i relation til de pædagogiske læreplaner og det nye krav om sprogvurdering af treårige.

Pædagoguddannelsen blev sidst reformeret i 1991. Ved denne reform blev tre pædagoguddannelser (uddannelserne til børnehave-, fritids-, og socialpædagog) samlet i en generalistuddannelse med baggrund i udviklingen på pædagogernes arbejdsmarked, hvor arbejdet i stigende grad blev varetaget på tværs af traditionelle fag- og sektorgrenser. Uddannelsen blev udformet som en 3½-årig uddannelse uden grendeling med mild specialisering, der skulle give de studerende mulighed for at fordybe sig i særlige problemstillinger inden for det pædagogiske arbejdsområde.

Pædagoguddannelsen blev evalueret af Danmarks Evalueringsinstitut i foråret 2003, og anbefalingerne fra denne rapport indgår i grundlaget for lovforslaget vedrørende den nye uddannelse. Det blev blandt andet anbefalet at skærpe adgangskravet til de studerende på uddannelsen, og at der blev fastsat centrale kundskabs- og færdighedsområder for fagene samt at kravene til forberedelse, gennemførelse og bearbejdning af praktikuddannelsesforløb blev præciseret.

Det var på denne baggrund, at den nye pædagoguddannelse trådte i kraft den 1. januar 2007 med virkning for de kommende studerende med optag pr. 1. september 2007. De væsentligste ændringer i forhold til den gamle uddannelse er, at antallet af fag fremover reduceres til tre obligatoriske fag for alle studerende, nemlig Pædagogik, Dansk, kultur og kommunikation og Individ, institution og samfund. Desuden indføres tre linjefag, hvoraf den studerende får mulighed for at vælge ét. Den studerende kan vælge mellem Sundhed, krop og bevægelse, Udtryk, musik og drama og Værksted, natur og teknik. I løbet af uddannelsens sidste halvdel har den studerende mulighed for at vælge mellem specialiseringer inden for følgende arbejds- og funktionsområder: Børn og unge, Mennesker med nedsat funktionsevne og Mennesker med sociale vanskeligheder.

Ændringerne skyldes et ønske om at øge uddannelsens fleksibilitet og styrke fagligheden. Den øgede fleksibilitet skal styrke de studerendes muligheder for at specialisere sig mod bestemte arbejds- og funktionsområder. Fagligheden skal styrkes (på uddannelsens teoretiske del) – bl.a. ved, at der fokuseres på slutkompetencer – og ved at der fastsættes centrale kundskabs- og færdighedsområder i stedet for den hidtidige praksis, hvor det enkelte uddannelsessted i meget høj grad selv har defineret indholdet af fagene.

Ved at indføre linjefag reduceres antallet af obligatoriske fag, hvilket giver de studerende mulighed for at fordybe sig i det enkelte fag, hvorved fagligheden styrkes. Fagene skal styrkes både i omfang og kvalitet, så indholdet på linjefagene modsvarer de øgede krav til faglighed og fordybelse.

Uddannelsen vil som hidtil få en varighed på 3½ år, svarende til 210 ECTS og vil fortsat være en professionsbacheloruddannelse, der er struktureret i en vekselvirkning mellem teoretisk uddannelse på uddannelsesinstitutionen og praktik på praktikinstitutionen.

Om danskfaget på den nye pædagoguddannelse, (som er mest relevant i denne sammenhæng) skrives der:

*Faget dansk styrkes med henblik på at skærpe den studerendes sproglige og kulturelle bevidsthed og på at give den studerende forudsætninger for at varetage opgaver i forhold til sprogstimulering af børn, herunder sprogstimulering af tosprogede småbørn.
(Bemærkninger til lov om uddannelse til pædagog)*

Frem til 1. januar 2007 var uddannelsen til pædagog tilrettelagt således, at de enkelte seminarer havde en høj grad af frihed til at beslutte, hvilke elementer faget dansk skulle bestå af, idet der ikke var udarbejdet centrale kundskabs- og færdighedsområder inden for

pædagoguddannelsen. Målet med danskundervisningen var ifølge bekendtgørelsens §9, stk. 5, at den studerende tilegner sig:

- a. viden om og indsigt i de af fagets grundlæggende begreber, arbejdsområder og metoder, der er af betydning for pædagogisk arbejde.
- b. indsigt og færdigheder i at tilrettelægge, anvende, formidle og vurdere kulturprodukter inden for børne- og ungdomslitteratur og produkter inden for billed- og multimedie samt indsigt i disses placering i en historisk, kulturel og æstetisk sammenhæng.
- c. færdigheder i at anvende billedmediernes udtryksformer med henblik på at medvirke i udviklingen af børn, unge og voksnes udtryksmuligheder og
- d. viden om forskellige grupperes kulturelle udtryksformer samt indsigt og færdigheder i kulturformidlende og kulturskabende opgaver i pædagogisk arbejde.

Mht. sprogtilegnelse skal området findes under punkt a, hvilket er en meget bred formulering med mange fortolkningsmuligheder. Til sammenligning skal det fremhæves, at man med indførelsen af den nye lov styrker danskfaget ganske betragteligt. I de lovmæssige rammer for udarbejdelse af mål og centrale kundskabs- og færdighedsområder for fagene og de faglige elementer i den nye pædagoguddannelse, står der:

Dansk bliver et selvstændigt, obligatorisk fag med et væsentligt større omfang end hidtil. Faget skal styrkes med henblik på at skærpe den studerendes kulturelle og sproglige bevidsthed og give den færdiguddannede bedre forudsætninger for at bidrage til børns sproglige udvikling, herunder den sproglige udvikling hos tosprogede børn. Faget vil således fremover rumme en kulturfaglig, en sproglig og en kommunikativ del.¹

Faget dansk får altså nu status som et obligatorisk grundfag og skal indeholde elementer, der øger pædagogernes viden om børns sproglige udvikling, ligesom de studerende skal erhverve sig færdigheder i sprogstimulering af såvel tosprogede som børn, der har dansk som modersmål. Seminarierne skal altså med andre ord til at leve op til en helt ny målsætning inden for danskfaget med fokus på sprogtilegnelse. Hvor seminarierne tidligere frivilligt kunne vælge at beskæftige sig med området, er det nu blevet et lovfæstet krav, at de skal gøre det.

Der er imidlertid grund til at forvente, at seminarierne allerede på nuværende tidspunkt har opprioriteret sprogtilegnelse og sprogstimulering jf. kravet om pædagogiske læreplaner, som blev vedtaget af folketinget i 2004. Hensigten med læreplanerne er at dokumentere de 0-6-åriges læring og udvikling. Læreplanernes konkrete udformning er op til de enkelte institutioner, men det er dog et krav, at de forholder sig til 6 hovedtemaer, hvoraf sprog er det ene.² Pædagogerne har i praksis skulle forholde sig til sprogtilegnelsesproblematikker i deres dagligdag de sidste tre år.

I 2006 blev de pædagogiske læreplaner evalueret. Det fremgår af evalueringerne, at læreplanerne har medført mange gode pædagogiske diskussioner i institutionerne, og at der i 68% af tilfældene ligger en bestemt forståelse af børns læring til grund for læreplanerne.³ Evalueringsrapporten viser dog samtidig, at flere af dagtilbuddene ikke har beskrevet de seks temaer med tilhørende mål, aktiviteter og metoder; men derimod har beskrevet deres nuværende praksis inden for de seks temaer.⁴

2.2 Forskellen mellem den nye og gamle læreruddannelse mht. indholdet på danskfaget

På uddannelsen, der var gældende frem til august 2007, har linjefaget dansk et omfang på 0,7 årsværk, hvilket svarer til cirka 1150 studiearbejdstimer. Linjefagets forskellige indholdsområder er beskrevet i centrale kundskabs- og færdighedsområder, som ofte søges

integreret i et helhedssyn på sprog og tekster, analyse og produktion, tilegnelse og formidling. I danskfaget indgår læsning og bearbejdning af såvel faglitteratur som fiktionstekster, herunder større værker, kortere tekster samt tekster i andre udtryksformer. Tillige indgår bearbejdning af børneproducerede tekster og undervisningsmateriale til folkeskolen.

I den nye læreruddannelse fra 2007 er danskfaget ændret radikalt. Linjefagene dansk og matematik er aldersspecialiserede mod henholdsvis skolens begynder- og mellemtrin samt mellem- og sluttrin. Danskfagets omfang er øget fra 0,7 årsværk til 1,2 årsværk, og udgør, hvis den studerende vælger begge aldersspecialiseringer i dansk, 1,8 årsværk.⁵

Kernen i dansk er arbejdet med dansk sprog og danske tekster. Dansk opdeles som tidligere nævnt efter, om den studerende sigter mod at undervise på begynder- og mellemtrin eller mellem- og sluttrin. Undervisningen bindes dog sammen i et fællesforløb, hvor den studerende introduceres til alle fagets grundlæggende videns- og færdighedsområder.

3. Gennemgang af studieordninger via seminariernes hjemmesider

3.1. Pædagoguddannelsen

Som led i afdækningen af i hvor stort et omfang man indtil nu har prioriteret sprogtilgængelse på pædagoguddannelsen, har vi gennemgået samtlige pædagogseminariers hjemmesider for at undersøge fagbeskrivelserne for faget dansk. Denne fremgangsmåde har nogle indbyggede begrænsninger, idet ikke alle seminarierne vægter at have fagbeskrivelser på hjemmesiden og kvaliteten og kvantiteten er meget forskellig. Vi har søgt efter fagbeskrivelser eller indholdsbeskrivelser for dansk, og har i 10 tilfælde kun kunne finde den centrale studieordning. For resten af seminarierne er fag- eller indholdsbeskrivelser tilgængelige, men variationen er stor - fra få sætninger til beskrivelser over flere sider. Sammenligningsgrundlaget er med andre ord meget uens. Det samme gælder for den anvendte terminologi. På nogle seminarier omtaler man aktiviteter, som har sprogstimulerende karakter, eksempelvis rim og remser, uden at hverken sprogstimulering eller sprogtilgængelse nævnes som overbegreber. Denne del af undersøgelsen kan derfor kun give et fingerpeg om, hvor meget sprogtilgængelse hidtil har fyldt på de enkelte pædagogseminarier.

Vi har undersøgt hjemmesiderne for følgende 34 seminarier:

Ballerup-Seminarieret
CBU Jelling – Pædagoguddannelsen
CVU Sønderjylland, Pædagog
CVU Sønderjylland, Pædagoguddannelsen i Aabenraa
CVU Vita, Pædagoguddannelsen
Dannerseminariet
Frøbelseminariet
Fyns Pædagogseminarium
Gedved Seminarium
Gentofte Socialpædagogiske Seminarium
Gladsaxeseminarieret
Hillerød Pædagogseminarium
Hindholm Socialpædagogiske Seminarium
Hovedstadens Pædagogseminarium
Højvangseminariet, Bornholm
Højvangseminariet, København
Ikast-Seminarieret
Jydsk Pædagog seminarium, Grenaa
Jydsk Pædagogseminarium, Randers

Kolding Pædagogseminarium
Københavns Pædagogseminarium
Københavns Socialpædagogiske Seminarium
Odense Socialpædagogiske Seminarium
Peter Sabroe Seminarier
Pædagogseminariet i Aalborg 851404
Pædagogseminariet i Aalborg 851405
Ranum Seminarier
Roskilde Pædagogseminarium Frøbel-Højskolen
Seminarieret i Esbjerg
Skovtofte Socialpædagogiske Seminarium
Slagelse Seminarieret
Storestrømsseminariet
Viborg-Seminarieret
Viborg-Seminarieret-Thisted afd.

Gennemgangen af hjemmesiderne viser, at fagtermen sprogtilgængelse kun optræder på 6 ud af 34 hjemmesider i forbindelse med danskfaget. Inddrager man begrebet sproglig udvikling uden nærmere specificering, kommer tallet op på 12 hjemmesider.

	<i>Er eksplicit nævnt i fagbeskrivelsen</i>	<i>Er ikke nævnt i fagbeskrivelsen</i>	<i>Seminarieret har ikke trykt fagbeskrivelsen på hjemmesiden</i>
Sprogtilgængelse	6	18	10
Sproglig udvikling	6	18	10

Det synes at være en udbredt praksis, at sprogbrug knyttes sammen med identitets- og kulturbegrebet. Sprogstimulering omtales på nær et par steder kun indirekte ved, at man nævner rim og remser som en del af pensum. Generelt er vægten lagt på kultur, litteratur og mediedelen, mens sprogfaget som redskabsfag sjældent får en særligt fremtrædende plads.

3.2 Læreruddannelsen

Vi har ligeledes gennemgået samtlige lærerseminarier i Danmarks hjemmesider, dog fraregnet de frie læreruddannelser, som ligger uden for denne undersøgelses målgruppe, fordi de ikke udbyder dansk. Vi har læst hjemmesider fra følgende 20 seminarier:

Blaagaard Seminarium
Bornholms afd. Kbh. Dag- og Aftenseminarium
CVU Jelling – Læreruddannelsen
CVU Sønderjylland, Læreruddannelsen i Haderslev
Den Frie Lærerskole
Frederiksberg Seminarium
Haslev Seminarium
Hjørring Seminarium
Holbæk Seminarium
Københavns Dag- og Aftenseminarium
Nørre Nisum Seminarium og HF
N. Zahles Seminarium
Odense Seminarium
Ribe Seminarium og HF Kursus
Silkeborg Seminarium

Skive Seminarium
Skårup Seminarium
Vordingborg Seminarium
Århus Dag- og Aftenseminarium
Aalborg Seminarium

Danskfaget på lærerseminarierne opdeles oftest i følgende fem hovedområder:

- Sprog og sprogundervisning
- Læsning og læseundervisning
- Litteratur og litteraturundervisning
- Medier og medieundervisning
- Skrivning og skriveundervisning

Vi har kun fundet fem seminarier, som direkte nævner sprogudvikling og sprogforståelse på deres hjemmesider:

	<i>Er eksplicit nævnt i fagbeskrivelsen</i>	<i>Er ikke nævnt i fagbeskrivelsen</i>	<i>Seminariet har ikke trykt fagbeskrivelsen på hjemmesiden</i>
Sprogudvikling	4	4	12
Sprogforståelse	1	7	12

3.3. Konklusion på afsøgning af hjemmesider

At søge information på pædagog- og lærerseminariernes hjemmesider med henblik på at vurdere hvordan undersøgelsen i børns sprogtilgængelse er prioriteret, viste sig at være mindre hensigtsmæssig, fordi mange seminarier ikke lægger de individuelle fagbeskrivelser ud på det offentligt tilgængelige net. Offentligt tilgængelige hjemmesider giver derfor kun et begrænset billede af indholdet på pædagog- og læreruddannelsen. Beskrivelsernes karakterer er desuden så forskellige, at man reelt ikke har et ordentligt sammenligningsgrundlag.

10 ud af 34 pædagogseminarer har ikke en lokalt formuleret fagbeskrivelse lagt ud på deres hjemmeside. For lærerseminariernes vedkommende er det 12 ud af 20. Der er med andre ord en større tradition for at benytte hjemmesider til formidling af fagbeskrivelser på pædagogseminarierne. Forskellen kan bero på, at danskfaget på pædagogseminarierne ikke tidligere har været underlagt centrale kundskabs- og færdighedsområder. Dermed har det været muligt for de enkelte pædagogseminarer at individualisere dansktilbudet i langt højere grad, end lærerseminarierne har kunnet, og det er naturligvis vigtigt at kunne formidle til kommende studerende, hvilke fagområder seminariet har valgt at prioritere.

Når man ser på indholdet af danskfaget i pædagoguddannelsen i efteråret 2006 ud fra en sprogtilgængelsesvinkel, er det overraskende, at området ikke allerede har en fremtrædende plads i studieordningerne, da sprogtilgængelse gennem de sidste år har fået en større og større plads i det pædagogiske praksisfelt og i den offentlige debat.

4. Spørgeskemaundersøgelsen

I dette kapitel vil spørgeskemaundersøgelsen blive beskrevet og diskuteret. Indledningsvis i afsnit 4.1. vil baggrunden for spørgeskemaets udformning kort blive skitseret. Dernæst følger

afsnit 4.2., hvori der redegøres for principperne for dataanalysen. Endelig vil resultaterne af undersøgelsen blive fremlagt.

4.1 Spørgeskemaets opbygning

Spørgeskemaet har følgende opbygning:

1. Personlige oplysninger
2. Uddannelsesmæssig baggrund
3. Praksis
4. Efteruddannelsesbehov

Spørgeskemaet er inddelt i fire hovedgrupper med spørgsmål rettet mod personlige oplysninger (som køn, alder m.m.), uddannelsesmæssig baggrund, praksis samt behov for efteruddannelse. De personlige oplysninger er anonymiseret i undersøgelsen. De uddannelsesmæssige spørgsmål drejer sig om, hvilken grunduddannelse underviseren har taget, hvilket er motiveret af et ønske om at danne et overordnet billede af uddannelsesniveautet blandt danskundervisere på grunduddannelserne. Dernæst er der stillet spørgsmål til, hvilke elementer i børns sproglige udvikling underviseren selv er blevet undervist i på en lang eller mellemlang uddannelse. 'Undervist i' defineres således, at det har været en del af pensum. Vi har ikke spurgt til undervisningens omfang, da vi ikke mener, det er realistisk at forvente brugbare svar. Et positivt svar kan derfor både dække over længere kursus og få lektioners gennemgang af et bestemt aspekt af sprogtilgængelse. Efterfølgende spørges til undervisernes praksis, dvs. om vedkommende tidligere har undervist i de allerede nævnte aspekter af børns sprogtilgængelse. Endelig ønsker vi svar på, om underviseren forventer at komme til at undervise i disse emner i forbindelse med undervisningen efter de nye bekendtgørelser. Til sidst spørger til, hvilke delområder inden for børns sprogtilgængelse underviseren ønsker efteruddannelse indenfor.

De områder/aspekter af børns sproglige udvikling, der fokuseres på i spørgeskemaundersøgelsen, er bredt formulerede (af hensyn til sammenligneligheden på tværs af undervisere), og vægter de områder som nye tiltag i særlig høj grad stiller krav til viden om. Områderne er:

- Forudsætninger for sproglig udvikling
- Sproglig udvikling hos børn 0-6 år
- Tosprogede børns sproglige udvikling
- Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling
- Evaluering af og dokumentation af børns sproglige udvikling
- Udviklingspsykologi
- Sprogets form (grammatik, syntaks, fonologi...)
- Sprogets betydning for læseudvikling

Størstedelen af spørgsmålene er rettet mod sproglige, tilegnelsesmæssige og sprogpsykologiske aspekter af sprogtilgængelsen og omfatter udviklingspsykologi, forudsætninger for sproglig udvikling, sprogets form, sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år samt tosprogede børns sprogtilgængelse. Hvorfor der netop er lagt vægt på at undersøge danskundervisernes kompetencer inden for disse områder, er begrundet i, at de er vigtige at have kendskab til for at forstå centrale processer i børns sproglige udvikling, og de forskellige faktorer, der påvirker barnets sprogtilgængelse. Dermed udgør de et afgørende grundlag for al sprogarbejde og er derfor væsentligt stof at undervise i. To spørgsmål omhandler redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sprogtilgængelse, samt evaluering og dokumentation af sprogarbejdet. Disse elementer er nødvendige for at kunne undervise i, hvordan man fx observerer og vurderer børns sproglige udvikling på en valid måde, hvilket det øgede fokus på test og sprogvurderinger både i dagtilbuddet og i skolen stiller krav om. Et enkelt spørgsmål omhandler viden om sammenhængen mellem børns sproglige udvikling og senere opståede

læsevanskeligheder. Dette område er relevant at undervise i på begge uddannelser, fordi det understøtter det øgede fokus på sproglig udvikling hos børn og sammenhængen mellem sprogarbejdet i dagtilbud og skolen.

4.2 Resultatet af undersøgelsen

4.2.1 Undersøgelsens målgruppe

Målgruppen for undersøgelsen er danskundervisere på landets pædagog- og lærerseminarier. Kriterierne for at modtage et spørgeskema har været, at man skulle stå opført som danskunderviser på et seminariums hjemmeside. I tilfælde af at det ikke fremgik af hjemmesiden, hvem der underviste i dansk, blev oplysningen hentet telefonisk på seminariets sekretariat.

Spørgeskemaet blev første gang sendt ud pr. mail den 3. april 2007. Her var der kun 16 personer, som udfyldte skemaet. Ved udsendelse af en påmindelse den 16. april var der 85 som udfyldte spørgeskemaet, og omkring 40 mennesker som skrev og gjorde opmærksom på, at de ikke tidligere havde modtaget spørgeskemaet. I anden udsendelse fik vi 9 spørgeskemaer retur, fordi mailadressen var forkert. 26 skrev og fortalte, at de ikke længere underviste i dansk af forskellige årsager, som strakte sig fra nyt arbejde over orlov til, at man kun underviste i dansk som andetsprog. Spørgeskemaet blev sendt ud for sidste gang den 25. april 2007.

Samlet kan svarprocenten opstilles således:

253 fik tilsendt et spørgeskema

7 % påbegyndte besvarelsen uden at gøre den færdig.

51 % færdiggjorde besvarelsen.

77 spørgeskemaer blev udsendt til pædagogseminarier, hvor 38 (49 %) fra 23 forskellige pædagogseminarier besvarede dem

176 spørgeskemaer blev udsendt til lærerseminarier, hvor 91 (51 %) fra 20 forskellige lærerseminarier besvarede dem.

4.2.2 Principper for dataanalyse

Vi har opdelt underviserne i to kategorier alt efter, om det er undervisere på pædagogseminarier eller på lærerseminarier, som har udfyldt spørgeskemaet. Når man læser flere af tabellerne, skal man være opmærksom på, at underviserne gerne må sætte flere kryds ved langt de fleste spørgsmål. Procenttallet er udregnet i forhold til det samlede antal, der har besvaret inden for en gruppe. Hver eneste svar er desuden udregnet i forhold det samlede antal undervisere på henholdsvis lærer- og pædagogseminarier, der har udfyldt spørgeskemaet.

Når man læser undersøgelsens resultater, skal man tage højde for, at det kun er halvdelen af underviserne, som har besvaret deltaget. Dermed bygger undersøgelsens konklusioner på et begrænset antal besvarelser, hvilket er nødvendigt at have med i fortolkningen af undersøgelsens konklusioner (dog dækker nogle besvarelser over flere danskundervisere, idet nogle seminarier har valgt at lade én danskunderviser lave en fælles besvarelse). Imidlertid tyder ensartetheden i besvarelserne på tværs af danskunderviserne på, at undersøgelsens resultater er bredt repræsentative.

4.2.3 Bortfald

50 % af danskunderviserne på landets seminarer har udfyldt spørgeskemaet. Vi har ikke gennemført en egentlig bortfaldsanalyse for at dokumentere, hvorfor halvdelen af gruppen har

fravalgt at udfylde spørgeskemaet. Vi har dog modtaget flere spontane reaktioner på rykkerskrivelserne, der gør det muligt at danne os et indtryk af nogle af årsagerne til fravalget. Nogle meldte tilbage, at de ikke havde tid til at besvare undersøgelsen på grund af arbejdspress. Andre var på orlov eller sygemeldte. Repræsentanter fra to forskellige CVU'er meldte tilbage, at de havde valgt en enkelt underviser til at repræsentere CVU'et i undersøgelsen, da de ikke alle havde tid til at gøre det selv. Der var irritation at spore hos enkelte undervisere over at blive besværet med et spørgeskema. Dertil kom, at nogle CVU'er har organiseret deres undervisning på en måde, hvor det ikke syntes at give mening for underviserne at besvare spørgeskemaet. Udtrykt på en anden måde: nogle fandt det vanskeligt at få alle nuancerne i deres daglige undervisning synliggjort ved at sidde og besvare et afkrydsningskema. En underviser fra et pædagogseminarium skrev:

På den led er det også svært via jeres spørgeskema at belyse, hvorledes vi underviser i sprog og sprogtilgængelse, herunder screening/tests mv. som typisk ligger i forbindelse med undervisning omkring iagttagelse og observation bla. i pæd/psyk forløbene og ifm praktikundervisning. Det vil sige, I får måske dækket jeres vidensbehov: Underviser vi nu i det og det og er vi nu også ordentligt uddannede til det - MEN pæd.uddannelsen omfatter jo arbejde både med børn, unge og voksne og det betyder at arbejdet med sprog, sprogtilgængelse og sprogets betydning for individets identitetsdannelse, herunder evne til at kunne kommunikere egne behov, indgå i menneskelige fællesskaber og æstetiske udtryk. Det betyder også at noget af denne undervisning ikke fokuserer alene på børn i 0-6-årsalderen.

I den anden ende af spektret var der undervisere, som gav udtryk for, at undersøgelsen har stor relevans, ikke mindst for pædagogseminarierne. En underviser skrev, at danskfaget har været underprioriteret, og at man har undervist på et meget uens grundlag på de forskellige CVU'er.

Vi kan altså opsummere, at arbejdspress, sygdom, orlov og manglende lyst hører til blandt årsagerne til fravalg af deltagelse i undersøgelse. Derudover er der naturligvis andre årsager til fravalg, som vi ikke kender til.

4.2.4 Personlige oplysninger

Geografisk er spredningen af besvarelser jævnt fordelt over hele landet. 64 af besvarelserne kommer fra Sjælland og resten fra Jylland og øerne.

Undersøgelsen viser, at der er en overvægt af kvindelige undervisere i danskfaget. På pædagogseminarierne er 61 % af alle danskunderviserne kvinder og på lærerseminarierne er 57 % af alle danskunderviserne kvinder. Kønsfordelingen afspejler sig også i denne undersøgelse, idet 63 % af besvarelserne fra pædagogseminarierne er lavet af kvinder, mens 71 % af besvarelserne fra lærerseminarierne er lavet af kvinder. Der er altså flere kvinder end mænd, som har besvaret spørgsmålene.

Aldersfordelingen er forskellig på de to grunduddannelser. 66 % af underviserne på pædagogseminarierne er over 45 år, mens 44 % er over 45 år på lærerseminarierne.

Tabel 4.1 Aldersfordeling blandt danskundervisere på pædagog- og lærerseminarier (opgjort i procent)

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Under 35 år	13	12
Mellem 35-44 år	21	37
Mellem 45-54 år	47	24
Over 55 år	19	20
Ingen svar	0	7

4.2.5 Uddannelsesmæssig baggrund

Vi har ønsket at finde ud af, hvilken uddannelse underviserne i danskfaget på landets CVU'er har. Derfor har vi spurgt: *Hvad er din uddannelsesmæssige baggrund? Du må gerne sætte flere kryds.*

Tabel 4.2 Uddannelsesmæssig baggrund for undervisere på lærer- og pædagogseminarier (opgjort i procent)

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Kandidat med hovedfag i dansk	43	76
Kandidat med sidefag/bifag i dansk	8	4
Dansk på bachelorniveau	5	0
Læreruddannet med linjefag i dansk	13	24
Kandidat med hovedfag i litteratur	8	5
Litteratur på bachelorniveau	0	1
Kandidat i pædagogik	5	2
Pædagogik på bachelorniveau	3	2
Anden uddannelse	42	23

Som det fremgår af ovennævnte skema, er der en klar overvægt af kandidatuddannede med hovedfag i dansk inden for begge uddannelser.

For underviserne på pædagoguddannelserne gælder det, at der er stor variation i undervisernes baggrund. Her finder vi, at 43 % er kandidat med dansk som hovedfag, mens 13 % er uddannet lærer med linjefag i dansk. Tilsammen udgør gruppen 56 %. Gruppen af undervisere, som har anden baggrund end de oplyste, er på 42 %, og dækker en bred gruppe af uddannelser, som blandt andet tæller

- cand. arch. (arkitekt) og læreruddannet med dansk som linjefag
- cand. mag. i dramaturgi
- cand. mag. i æstetik og kultur
- cand. phil. i dansk
- dansk på bachelorniveau med sidefag i børne- og ungekultur
- dansk på bachelorniveau, læreruddannet med linjefag i dansk og master i børne- og ungdomskultur og æstetiske læreprocesser
- kandidat i dansk og kandidat med hovedfag i teatervidenskab og sidefag i kultur/kulturformidling
- kandidat i dansk og suppleringsfag i medievidenskab
- kandidat i pædagogik og IT-vejleder
- kandidat med hovedfag i dramaturgi og sidefag i dansk
- kandidat med sidefag i dansk suppleret kulturarbejde og formidling
- diplomkurset i børns sprogtilgængelse, modul i læsningens teori
- læreruddannelse Den Frie Læreruddannelse i Ollerup + master i sprogtilgængelse, Syddansk Universitet
- læreruddannelse med linjefag i dansk og kandidat i billedkunst
- læreruddannelse uden linjefag i dansk
- mag. art. i nordisk litteratur

- læreruddannet med linjefag i dansk suppleret med universitetskurser i drama og litteratur

For undervisere på lærerseminarierne er der langt større ensartethed i den uddannelsesmæssige baggrund. 76 % er kandidat med hovedfag i dansk, og 24% er læreruddannet med linjefag i dansk. Dog er der personsammenfald på uddannelserne. 16 undervisere er både kandidat i dansk og uddannet lærer med linjefag i dansk. Blandt de der har læreruddannelsen/linjefag i dansk, har 4 taget en cand. pæd. i dansk. Herudover finder vi mange andre spændende fagkombinationer, bl.a.:

- ph.d. i dansk sprog
- hovedfag i litteratur og sidefag i dansk
- kandidat i dansk med bifag i religion og psykologi
- kandidat i dansk og exam. art audiologopædi
- kandidat i dansk og i pædagogik
- kandidat i dansk og ph.d. i nordisk litteratur
- kandidat i dansk samt uddannelse til lærer i dansk som andetsprog
- kandidat i dansk, kandidat i pædagogik og læreruddannet med linjefag i dansk.
- magisterkonferens
- sprogpsykologi og litteratur

Sammenfattende kan man udlede, at underviserne i dansk på læreruddannelsen har en relativt homogen uddannelsesmæssig baggrund, idet 85 % enten er kandidat med hovedfag i dansk eller uddannet lærer med linjefag i dansk. 18 % af underviserne har begge uddannelser.

Gruppen af undervisere i dansk på pædagoguddannelsen er i denne undersøgelse langt mindre homogen end gruppen af undervisere på læreruddannelsen. Hvor hovedparten af undervisere på læreruddannelsen enten er kandidater i dansk eller litteratur eller har linjefag i dansk, har flere undervisere på pædagoguddannelsen en fagkombination med dansk som bifag. Kombinationen af uddannelser er også langt mere bred: man finder dramaturgi, pædagogik, billedkunst og teatervidenskab foruden æstetik og kultur. Her er altså en langt bredere tilgang til faget end den, man finder på lærerseminarierne.

Undersøgelsen har som mål at kortlægge omfang og kvalitet af undervisningen i sprogtilegnelse, et område som fremover kommer til at fylde meget mere især på pædagoguddannelsen. Derfor har vi ønsket at vide, hvordan den enkelte underviser er uddannelsesmæssigt klædt på til at løfte opgaven. Uddannelse defineres i denne sammenhæng bredt og dækker både formel undervisning og selvstudium. Vi har skilt spørgsmålet ad således, at man kan få et indtryk af, om folk har modtaget formel undervisning eller selvstændigt har beskæftiget sig med området. Vi har spurgt: *Hvilke aspekter af børns sproglige udvikling er du blevet undervist i i løbet af din uddannelse. Med "undervist i" forstås, at det har været en del af pensum, som er blevet gennemgået af en underviser. Du må gerne sætte flere kryds.*

Tabel 4.3 oversigt over hvilke aspekter af børns sproglige udvikling underviserne har modtaget undervisning i i løbet af deres uddannelse (opgjort i procent)

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Forudsætninger for sproglig udvikling	29	32
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	24	36
Tosprogede børns sproglige udvikling	5	15
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	11	25
Evaluerings og dokumentation af børns sproglige udvikling	8	14
Udviklingspsykologi	32	35
Sprogets formside (grammatik, syntaks, fonologi o. lign.)	66	89
Sprogets betydning for læseudvikling	26	20
Ingen af ovennævnte	24	9

Som det fremgår af besvarelsenerne, er det først og fremmest sprogets formside, som underviserne selv har modtaget undervisning i. 66 % af underviserne på pædagogseminarierne er blevet undervist i grammatik, syntaks, fonologi o. lign. En fjerdedel af underviserne på pædagogseminarierne er blevet undervist i forudsætninger for sproglig udvikling og sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år. Under 10 % har modtaget undervisning i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling, og omkring en fjerdedel af underviserne på pædagogseminarierne har modtaget undervisning i sprogets betydning for læseudvikling. Desuden har omkring en tredjedel beskæftiget sig med forudsætninger for sproglig udvikling og sproglig udvikling hos små børn. 24 % af underviserne på pædagogseminarierne har slet ikke modtaget undervisning i ovennævnte aspekter.

På lærerseminarierne er tallene generelt en smule højere. 89 % af underviserne på lærerseminarierne har modtaget undervisning i sprogets formside. Omkring en tredjedel har modtaget undervisning i udviklingspsykologi, forudsætninger for sproglig udvikling og sproglig udvikling hos børn 0-6 år. 25 % har modtaget undervisning i redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling og 14 % har haft evaluering og dokumentation på pensumlisten. Sprogets betydning for læseudvikling har 20 % beskæftiget sig med. 9 % har slet ikke haft nogle af ovennævnte områder på pensumlisten under uddannelsen.

Selv om man ikke har modtaget formel undervisning i et område, kan man have beskæftiget sig med det i løbet af sin uddannelse i form af opgaver, specialer, seminarer og lignende. Derfor har vi stillet spørgsmålet: *Hvilke aspekter af børns sproglige udvikling har du mere selvstændigt beskæftiget dig med for eksempel som del af en opgave eller et speciale eller på anden vis (deltagelse i seminarer o.lign.). Du må gerne sætte flere kryds.* Her fordeler svarerne sig således:

Tabel 4.4 Aspekter af sproglig udvikling underviseren selvstændigt har beskæftiget sig med under uddannelsen (opgjort i procent)

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Forudsætninger for sproglig udvikling	71	53
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	68	51
Tosprogede børns sproglige udvikling	63	56
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	55	62
Evaluerings og dokumentation af børns sproglige udvikling	47	43
Udviklingspsykologi	50	25
Sprogets formside (grammatik, syntaks, fonologi o. lign.)	63	75
Sprogets betydning for læseudvikling	53	71
Ingen af ovennævnte	10	7

Nærlæser man svarene i undersøgelsen, kan man se, at de, der har haft et område som pensum under uddannelsen, også stort set altid har arbejdet selvstændigt med området i form af opgaveskrivning og lignende. Der er således personsammenfald mellem de to grupper, dvs. at studerende eksempelvis skriver opgave inden for et område, som de har haft på pensumlisten. Man kan dog også samtidig se en klar tendens til, at underviserne selv har søgt viden og indsigt i områder, som ikke er indgået i deres uddannelse.

Underviserne på pædagogseminarierne har deltaget i mange supplerende undervisningsaktiviteter for at tilegne sig viden inden for områder, som de ikke har modtaget formel undervisning i. Således har 71 % arbejdet med forudsætninger for sproglig udvikling. Over 60 % har arbejdet selvstændigt med sprogets formside, tosprogede børns sproglige udvikling samt sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år. Over halvdelen har arbejdet med sprogets betydning for læseudvikling, udviklingspsykologi og redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling. Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling har 47 % arbejdet selvstændigt med. 10 % har ikke arbejdet selvstændigt med nogen af de ovennævnte aspekter af sproglig udvikling. Tallene siger dog ikke noget om kvantiteten (dækker et kryds over et foredrag på to timer eller et længerevarende uddannelsesforløb) eller kvaliteten af disse aktiviteter (dvs., på hvilket niveau uddannelsesaktiviteterne befinder sig).

Underviserne på læreruddannelserne har for over 70 %'s vedkommende arbejdet selvstændigt med sprogets betydning for læseudvikling og sprogets formside. Over 60 % har arbejdet med redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling, og over 50 % har arbejdet med forudsætninger for sproglig udvikling, sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år og tosprogede børns sproglige udvikling. 43 % har arbejdet med evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling og 25 % med udviklingspsykologi. 7 % af danskunderviserne på læreruddannelserne har ikke arbejdet selvstændigt med nogle af ovennævnte aspekter ved børns sprogtilgængelse.

Som det næste har vi ønsket at belyse, hvilke aspekter af børns sproglige udvikling, som underviserne i dansk selv underviser i. Derfor har vi spurgt: *Hvilke aspekter af børns sproglige udvikling, har du undervist i. Du må gerne sætte flere kryds.* Resultatet fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 4.5 Aspekter af sproglig udvikling, underviseren har undervist i (opgjort i procent)

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Forudsætninger for sproglig udvikling	74	74
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	82	75
Tosprogede børns sproglige udvikling	74	79
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	61	79
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	53	66
Udviklingspsykologi	26	15
Sprogets formside (grammatik, syntaks, fonologi o. lign.)	68	95
Sprogets betydning for læseudvikling	63	93
Ingen af ovennævnte	5	0

Af tabellen kan vi se, at der er fokus på stort set alle områder i ovennævnte skema på nær udviklingspsykologi. Dette hænger formentligt sammen med, at psykologi er et selvstændigt fag på både pædagog- og lærerseminarierne. Vi kan se af ovennævnte skema, at over 80 % af underviserne på pædagogseminarierne har undervist i sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år. Over 70 % har undervist i tosprogede børns sproglige udvikling og forudsætninger for sproglig udvikling. Over 60 % har undervist i redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sproglige udvikling, sprogets formside og sprogets betydning for læseudvikling og over 50 % har undervist i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling. 5 % har ikke undervist i

nogle af ovennævnte aspekter af sproglig udvikling. Heller ikke her kender vi til omfanget af undervisningen inden for de nævnte delområder.

På lærerseminarierne kan vi se tilsvarende høje procenter. Over 90 % har undervist i sprogets forside og sprogets betydning for læseudvikling. Næsten 80 % har undervist i tosprogede børns sproglige udvikling og redskaber til beskrivelse og vurdering af sproglig udvikling. Over 70 % har undervist i forudsætninger for sproglig udvikling og sproglig udvikling hos børn 0-6 år. Over 60 % har undervist i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling. 15 % har undervist i udviklingspsykologi.

I det følgende vil vi se på sammenhængen mellem fag, man selv har modtaget undervisning i eller bedrevet selvstudium i, og de fag man selv har undervist i.

Tabel 4.6 Sammenstilling af hvad underviserne på pædagogseminarierne har modtaget undervisning i og selv har undervist i (opgjort i procent)

	Modtaget formel undervisning	Arbejdet selvstændigt	Underviser på området
Forudsætninger for sproglig udvikling	29	71	74
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	24	78	82
Tosprogede børns sproglige udvikling	5	63	74
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	11	55	61
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	8	47	53
Udviklingspsykologi	32	50	26
Sprogets forside (grammatik, syntaks, fonologi o.lign.)	66	63	68
Sprogets betydning for læseudvikling	26	53	63
Ingen af ovennævnte	24	10	5

Som tidligere nævnt kan man af svarene se, at der er et klart sammenfald mellem formel undervisning og selvstændigt arbejde under uddannelsen eksempelvis gennem opgaveskrivning og speciale. Man kan altså roligt gå ud fra, at de, som har sat kryds ved formel undervisning også hører til blandt de, der har arbejdet selvstændigt med området, og det indikerer meget store forskelle på undervisernes forudsætninger for at undervise inden for sprogtilgængelse.

Af ovennævnte tabel kan vi se, at der er undervisere på pædagogseminarierne, der underviser i områder, de ikke har fået formel undervisning i og som de heller ikke har beskæftiget sig selvstændigt med gennem deres uddannelse. Tallene svinger mellem 3 % og 11 %. Eneste undtagelse er udviklingspsykologi, som folk har haft på pensumlisten under uddannelsen, men alligevel ikke underviser i.

Det er også meget vigtigt at bide mærke i, at det snarere er reglen end undtagelsen, at man underviser inden for områder, man ikke har modtaget formel undervisning i. Eksempelvis har 5 % modtaget formel undervisning i tosprogede børns sproglige udvikling, mens 74 % selv har undervist i det. 24 % af underviserne, har slet ikke modtaget formel undervisning i nogen af ovenstående aspekter af børns sproglige udvikling. De eneste to områder, hvor der synes at være konsensus, er ved sprogets forside og udviklingspsykologi.

På lærerseminarierne ser man den samme tendens:

Tabel 4.7 Sammenstilling af hvad underviserne på lærerseminarierne har modtaget undervisning i og selv har undervist i (opgjort i procent)

	Modtaget formel undervisning	Arbejdet selvstændigt	Underviser på området
Forudsætninger for sproglig udvikling	32	53	74
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	36	51	75
Tosprogede børns sproglige udvikling	15	56	79
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	25	62	79
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	14	43	66
Udviklingspsykologi	34	25	15
Sprogets forside (grammatik, syntaks, fonologi o.lign.)	89	75	95
Sprogets betydning for læseudvikling	20	71	93
Ingen af ovennævnte	9	7	0

Lige som hos underviserne på pædagogseminarierne, kan man se, at underviserne på lærerseminarierne også underviser inden for områder, de ikke har fået formel undervisning i eller ikke har arbejdet selvstændigt med under uddannelsen. Tallene svinger fra 13 % til 24 %. Eneste udtagelse er udviklingspsykologi, som meget få underviser i. Kigger vi alene på forholdet mellem, hvad man har fået formel undervisning i, og hvad man selv underviser i, er der meget stor forskel på tallene. Eksempelvis har 15 % modtaget formel undervisning i tosprogede børns sproglige udvikling, men 79 % underviser selv i det.

4.2.6 Informanternes forventninger til kommende undervisningsopgaver

Med nye bekendtgørelser både på pædagog- og lærerområdet er det interessant at vide, hvilke områder informanterne forventer at skulle undervise i fremover. Derfor har vi spurgt informanterne: Forventer du, at du fremover kommer til at undervise inden for nedenstående aspekter af børns sproglige udvikling? – du må gerne sætte flere kryds.

Tabel 4.8 Forventninger til kommende undervisningsopgaver (opgjort i procent)

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Forudsætninger for sproglig udvikling	92	82
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	95	68
Tosprogede børns sproglige udvikling	95	81
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	92	87
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	87	81
Udviklingspsykologi	32	15
Sprogets forside (grammatik, syntaks, fonologi o. lign.)	79	92
Sprogets betydning for læseudvikling	82	89
Ingen af ovennævnte	0	0

Her kan vi se, at underviserne på pædagogseminarierne har store forventninger til at komme til at arbejde inden for disse områder i fremtiden. Næsten alle forventer at komme til at undervise i forudsætninger for sproglig udvikling, sproglig udvikling hos børn 0-6 år, tosprogede børns sproglige udvikling og redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling.

Underviserne på lærerseminarierne har også store forventninger til området i fremtiden. Der er stor overensstemmelse mellem svarerne. Det eneste område, som der ikke er så store

forventninger til, er udviklingspsykologi, men som tidligere nævnt er psykologi et selvstændigt fagområde på seminarierne.

Hvis vi sammenholder disse tal med tallene for den nuværende praksis, ser resultatet sådan ud:

Tabel 4.9 Sammenstilling mellem nuværende praksis og forventninger til fremtiden for undervisere på pædagogseminarierne (opgjort i procent)

	Har undervist på området	Forventer at komme til at undervise på området
Forudsætninger for sproglig udvikling	74	92
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	82	95
Tosprogede børns sproglige udvikling	74	95
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	61	92
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	53	87
Udviklingspsykologi	26	32
Sprogets formside (grammatik, syntaks, fonologi o. lign.)	68	79
Sprogets betydning for læseudvikling	63	82
Ingen af ovennævnte	5	0

Når man sammenligner de tidligere svar med de nuværende, kan man se, at underviserne på pædagogseminarierne forventer at komme til at beskæftige sig langt mere med de i skemaet nævnte aspekter af sprogtilgængelse, end de hidtil har gjort. Især forventes en kraftig stigning i tosprogede børns sproglige udvikling, redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sproglige udvikling, evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling og sprogets betydning for læseudvikling.

Spørgsmålet vedrørende underviserens forventninger var tillige formuleret som et åbent spørgsmål, hvor underviserne også selv havde mulighed for at tilføje, hvad de forventer at undervise i fremover inden for sprogtilgængelse. Nedenfor er oplyst underviserne på pædagogseminariernes tilføjelser:

- sprogtilgængelse, børnekultur, leg
- unges sproglige udtryk
- sprogets udtryksside som kommunikation og æstetik, sprog i forhold til både børns og voksnes identitetsdannelse, totalkommunikation
- den skriftsproglige udvikling som en del af sprogudviklingen - Billedbogen, dialogisk læsning og sprogudvikling/ sprogtilgængelse - Den folkelige fortælling og dens dannelsespotentialer - Fortælling og sprogudvikling
- sprogtilgængelse
- sprog og identitet sprog og kreativitet
- dysleksi
- sprogudvikling og -tilgængelse hos målgrupper med særlige behov, Sprogets betydning for kulturel kompetence/dannelse (herunder kulturelle fællesskaber udtrykt gennem leg og æstetisk praksis), Sprogets betydning for målgrupperes liv(skvalitet)
- æstetiske indfaldsvinkler til sprog via krop og leg
- sprogstimulering
- de 100 sprog - det verbale og de andre
- litteratur og mediers betydning
- sprogets udvikling i forhold til slang og dagligdagsprog
- den mundtlige fortælling

Som det fremgår af ovennævnte, synes den æstetiske dimension at have stor betydning. Flere er desuden opmærksomme på sprog og socialitet. Måske er det derfor, at flere har givet udtryk for, at nærværende undersøgelse ikke opleves som dækkende for det sprogsyn, som ligger til grund for den daglige undervisning. En underviser skrev i en kommentar:

Danskfaget rummer - tænker jeg - meget mere end det her nævnte. F.eks. børns sprogudfoldelser og fortælleglæde - at få børn til at udfolde sig fortælle-mæssigt - at lave egne bøger og fortællinger - historier - eventyr - tekster til musik/digte - rim og remser.

På lærerseminarierne stemmer forventningerne mere overens med den nuværende praksis:

Tabel 4.10 sammenstilling mellem nuværende praksis og forventninger til fremtiden for undervisere på lærerseminarierne (opgjort i procent)

	Har undervist på området	Forventer at komme til at undervise på området
Forudsætninger for sproglig udvikling	74	82
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	75	68
Tosprogede børns sproglige udvikling	79	81
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	79	87
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	66	81
Udviklingspsykologi	15	15
Sprogets formside (grammatik, syntaks, fonologi o. lign.)	95	92
Sprogets betydning for læseudvikling	93	89
Ingen af ovennævnte	0	0

Her kan man se, at en smule færre af dem, der tidligere har undervist i sproglig udvikling hos børn 0-6 år, forventer at komme til at undervise i det fremover. Forskellen på de to tal er så lille, at der reelt næppe kan tales om en nedgang. Den største stigning forventes inden for evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling. Hovedparten af underviserne forventer at komme til at arbejde med de i skemaet nævnte områder på nær udviklingspsykologi og sproglig udvikling hos børn 0-6 år.

På lærerseminarierne har nogle af underviserne desuden planlagt at fokusere på flg. aspekter af sprogtilgængelse i næste semester:

- specifikt fokus på udviklingen fra hverdagsprog til skolesprog
- sprogpædagogik
- skriveudvikling
- sprogsyn i sammenhæng med læsesyn, litteratursyn, mediesyn samt evalueringssyn, menneskesyn
- læringsteori
- andetsprogsdidaktik og sprogtilgængelsesteorier mm.
- forskningsbaseret litteratur om læsning og læseundervisning
- forholdet mellem børns sproglige udvikling og undervisningens sociale organisation
- den sproglige udviklings betydning for læsning (skriftsprogs udvikling)
- en funktionel tilgang til sprogundervisning (Halliday m.fl.)

Hos underviserne på lærerseminarierne er der, som det fremgår, også fokus på den sociale dimension i sprogudviklingen, foruden at der er fokus på læsning, sprogpædagogik, læringsteorier og skriveudvikling. Flere af disse områder er indbefattet i de mere overordnede emner, som indgår i denne undersøgelse.

4.2.7 Efteruddannelse

Afslutningsvis har vi været interesseret i at vide, hvilke ønsker til efteruddannelse, informanterne har. Spørgsmålet lød: *Hvilke af følgende aspekter af børns sproglige udvikling har du behov for efteruddannelse i. Du må gerne sætte flere kryds.*

Tabel 4.11 Ønsker til efteruddannelse blandt undervisere på pædagog- og lærerseminarier (opgjort i procent)

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Forudsætninger for sproglig udvikling	53	27
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	42	29
Tosprogede børns sproglige udvikling	63	31
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	71	51
Evaluerings- og dokumentation af børns sproglige udvikling	71	53
Udviklingspsykologi	24	26
Sprogets formside (grammatik, syntaks, fonologi o. lign.)	29	7
Sprogets betydning for læseudvikling	65	26
Ingen af ovennævnte	11	11

Blandt underviserne på pædagogseminarierne er topscorerne blandt efteruddannelsesønsker redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling og evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling, som hele 71 % af underviserne, der har deltaget i denne undersøgelse, ønsker efteruddannelse i. Dernæst er der stor interesse for sprogets betydning for læseudvikling og tosprogede børns sproglige udvikling. Men generelt er interessen for efteruddannelse stor på alle områder, også på udviklingspsykologi, som 24 % ønsker efteruddannelse indenfor.

Underviserne på pædagogseminarierne har foruden disse områder også givet udtryk for andre efteruddannelsesønsker. Nemlig:

- pragmatik
- dysleksi
- æstetikens og legens betydning for sprogudvikling - og sprogudviklingens betydning for æstetik og leg
- kultur og kommunikation mere bredt
- sprogtilgængelse, når der tales flere sprog
- børnelitteratur

Underviserne på lærerseminarierne har også stor interesse i redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling og evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling, som godt og vel halvdelen ønsker efteruddannelse indenfor. Omkring en tredjedel af underviserne på lærerseminarierne ønsker efteruddannelse i forudsætninger for sproglig udvikling, sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år, udviklingspsykologi og sprogets betydning for læseudvikling. Sprogets formside er der meget få, som ønsker efteruddannelse i. Til gengæld har underviserne ønsker, som rækker ud over denne liste. Nemlig:

- sprogpædagogik
- SFL [systemisk funktionel grammatik] som redskab til beskrivelse af børns sprog - i et sprogudviklingsperspektiv
- sammenhænge mellem sprogtilgængelse og læring
- evaluering og dokumentation
- tidlig skriftsprogsstimulering

Der er med andre ord mange forskellige bud på, hvad det er relevant at efteruddanne sig i inden for faget dansk, der rummer meget mere end det, som vi har valgt at fokusere på. Desuden er der forskel på, hvor meget man fokuserer på sprogtilgængelse i førskolealderen alt efter, om man underviser på et lærer- eller et pædagogseminarium. En underviser skrev i den forbindelse.

Jeg har netop udfyldt spørgeskemaet og har i den forbindelse en kommentar. For en seminarieunderviser handler sprogtilgængelsesperspektivet især om at nuancere og udbygge den tale- og skriftsproglige kompetence, som skolebarnet ankommer med, altså det der ligger efter 0-6 år. Det knytter selvfølgelig an til teorier om, hvilke faser sprogtilgængelsen forinden gennemløber, og hvordan - og efter hvilke kriterier - man kan vurdere børns sproglige alder. Men som sagt ligger hovedvægten i seminariernes ckf'er på formidling af sproglig viden og bevidsthed til børn i skolealderen samt viden om hvordan man udvikler børns mundtlige og skriftlige udtryksfærdighed i forskellige fiktive og ikke fiktive genrer, eller med andre ord sprogpedagogik. Som spørgeskemaet er formuleret, ser det ud til, at I på forhånd har afgrænset begrebet sprogtilgængelse til at handle om den uformelle sprogtilgængelse, der ligger uden for og før skolens regi. Derfor vil I givetvis få nærmest negativt svar fra seminariernes dansklærere, som beskæftiger sig med førskolebarnets sproglige forudsætninger, men i et mere fremadrettet perspektiv. Når jeg påpeger dette, er det fordi afgrænsningen af hvad man lægger i sprogtilgængelse vil have stor betydning for de konklusioner, man kan drage på baggrund af svarene.

Sprog og tilegnelse er, som det fremgår, meget brede begreber, der bliver fortolket forskellige fra underviser til underviser.

4.3 Konklusion på spørgeskemaundersøgelsen

Konklusionen på denne undersøgelse skal ses på baggrund af, at kun halvdelen af undervisergruppen har valgt at besvare spørgeskemaet. Vi kender ikke de præcise årsager til, at halvdelen af gruppen ikke har deltaget i undersøgelsen, men de kvalitative svar tyder på, at manglende tid er en af hovedårsagerne. Imidlertid tyder ensartetheden i besvarelserne på tværs af danskunderviserne på, at undersøgelsens resultater er bredt repræsentative.

Undersøgelsen viser, at der er flere kvinder end mænd, der underviser i dansk på landets seminarier. På pædagogseminarierne er 61 % af danskunderviserne kvinder og på lærerseminarierne er 57 % kvinder. 66 % af underviserne på pædagogseminarierne er mellem 45-54, hvor aldersspredningen fordeler sig mere jævnt på lærerseminarierne. Her er omkring en fjerdedel mellem 45-54 år.

På pædagogseminarierne har gruppen af danskundervisere meget forskellig uddannelsesmæssig baggrund. 43 % er uddannet kandidat med hovedfag i dansk, 13 % er uddannet lærer med linjefag i dansk og resten af gruppen spænder fra cand. mag. i dramaturgi, cand. mag. i æstetik og kultur, kandidat med sidefag i dansk til læreruddannet uden linjefag i dansk.

På lærerseminarierne er den uddannelsesmæssige baggrund langt mere homogen. Her er 85 % enten kandidat med hovedfag i dansk eller uddannet lærer med linjefag i dansk. 18 % af underviserne har begge uddannelser. Herudover finder man 8 %, som er uddannet kandidat med hovedfag i litteratur samt undervisere, som har skrevet en ph.d. afhandling eller magisterkonferens i dansk.

Vi kender ikke det præcise omfang af den formelle undervisning, som underviserne har fået. Men det ser ud til, at en stor del af de aspekter af børns sproglige udvikling, som vi har listet i undersøgelsen, ikke har været en del af pensum i de uddannelser, som underviserne har taget. På pædagogseminarierne har kun 5 % af underviserne modtaget undervisning i tosprogede børns sproglige udvikling. Kun 8 % har modtaget undervisning i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling og 11 % har haft redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling på pensumlisten. Forudsætninger for sproglig udvikling og sproglig udvikling hos børn 0-6 år har omkring en fjerdedel modtaget undervisning i. 24 % underviserne har ikke oplevet, at nogle af ovennævnte ting stod på pensumlisten i forbindelse med deres studie.

På læreruddannelsen har flere af underviserne beskæftiget sig med disse aspekter af sproglig udvikling. 89 % har modtaget undervisning i sprogets form side og over en tredjedel har modtaget undervisning i forudsætninger for sproglig udvikling, sproglig udvikling hos børn 0-6 år og udviklingspsykologi. Kun en fjerdedel har imidlertid stiftet bekendtskab med redskaber til beskrivelse/vurdering af sproglig udvikling og en femtedel med sprogets betydning for læseudvikling. Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling og tosprogede børns sproglige udvikling har ikke været udbudt hos mere end 15 %. Det er i denne forbindelse vigtigt at bemærke, at vi ikke kender omfanget af den undervisning, som folk har modtaget på de forskellige uddannelser. Selv om det siger noget, at man har modtaget formel uddannelse, siger det langt fra alt, for der kan både være tale om udbudte kurser af lang varighed eller at noget er blevet gennemgået i løbet af et par lektioner.

Tallet bliver betragteligt højere, når man kigger på, hvilke aspekter af børns sproglige udvikling som underviserne selvstændigt har beskæftiget sig med eksempelvis som en del af en opgave eller et speciale, et seminar el. lign. Her kan vi se, at mindst halvdelen af alle underviserne på pædagogseminarierne har arbejdet selvstændigt med samtlige aspekter af sproglig udvikling. Og især har forudsætninger for sproglig udvikling og sproglig udvikling hos børn 0-6 år haft deres store interesse. Omkring 70 % af underviserne har beskæftiget sig med disse emner. De, der ved forrige spørgsmål svarede, at områderne har været en del af deres pensum, har stort set alle også arbejdet selvstændigt med områderne. Men også her må der tages forbehold, da vi hverken kender kvantiteten eller kvaliteten af det selvstændige arbejde.

På lærerseminarierne ser man også, at mange af nærværende emner har interesseret underviserne. Her ses igen, at mindst halvdelen har beskæftiget sig selvstændigt med områderne, og at de, som har haft områderne på pensumlisten, også har arbejdet selvstændigt med dem. Undtagelser for dette er udviklingspsykologi, som kun en fjerdedel har beskæftiget sig med selvstændigt. Til gengæld har omkring 70 % beskæftiget sig med sprogets form side og sprogets betydning for læseudvikling. 62 % har arbejdet med redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling.

Når vi går videre til praksisdelen, kan vi se, at en stor gruppe af underviserne på pædagogseminarierne har undervist i de førnævnte aspekter. 74 % har undervist i forudsætninger for sproglig udvikling og tosprogede børns sproglige udvikling. 82 % har undervist i sproglig udvikling hos børn 0-6 år. To tredjedele har undervist i sprogets form side og sprogets betydning for læseudvikling. Halvdelen har undervist i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling. Det absolut laveste tal finder vi under udviklingspsykologi, som kun 26 % underviser i. Der er altså en klar tendens, som viser, at underviserne på pædagogseminarierne underviser inden for områder, der ikke har været en del af pensum i deres egen uddannelse. En stor del af underviserne har dog beskæftiget sig selvstændigt med aspekter af børns sproglige udvikling. Vi kender dog ikke omfanget og vi ved heller ikke, hvad 'selvstændigt arbejde' dækker over.

På lærerseminarierne ser vi samme tendens. Her har 93 % undervist i sprogets betydning for læseudvikling, men kun 20 % af dem har haft det på pensumlisten, og 71 % har arbejdet

mere selvstændigt med emnet i deres uddannelse. Over 70 % har undervist i forudsætninger for sproglige udvikling, sproglig udvikling hos børn 0-6 år, tosprogede børns sproglige udvikling og redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling. Det er signifikant flere end dem, der har angivet, at det enten har været en del af pensum eller et område, de har beskæftiget sig selvstændigt med gennem uddannelsen.

Spørger man til forventninger til kommende arbejdsopgaver, kan man se, at underviserne på pædagogseminarierne jf. de nye bekendtgørelser for uddannelserne klart forventer at skulle undervise langt mere inden for de i undersøgelsen fremhævede aspekter. Mere end 90 % forventer at komme til at undervise i forudsætninger for sproglig udvikling, sproglig udvikling hos børn 0-6 år, tosprogede børns sproglige udvikling og redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling. Det er signifikant flere end dem, der hidtil har beskæftiget sig med områderne. Over 80 % forventer at komme til at undervise i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling og sprogets betydning for læseudvikling og også sprogets forside ligger på omkring 80 %. Kun 32 % forventer at undervise i udviklingspsykologi.

På lærerseminarierne er forventningerne til øget undervisning inden for sprogtilgængelse markant mindre. Dog forventer mere end 80 % at undervise på områderne fremover. Kun udviklingspsykologi skiller sig ud. Her har kun 15 % forventninger om at komme til at undervise fremover. Underviserne på lærerseminarierne har desuden fokus på emner som skriveudvikling, en funktionel tilgang til sprogudvikling, læringsteori, sprogpædagogik o. lign.

Pædagogseminarieunderviserens ønsker til efteruddannelse er først og fremmest centreret omkring områdernes redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sproglige udvikling og evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling, som 71 % ønsker efteruddannelse indenfor. Mere end 60 % ønsker efteruddannelse i sprogets betydning for læseudvikling og tosprogede børns sproglige udvikling. Halvdelen ønsker efteruddannelse inden for forudsætninger for sproglig udvikling og 42 % inden for sproglig udvikling hos børn 0-6 år. En tredjedel vil gerne efteruddannes inden for sprogets forside og en fjerdedel ønsker efteruddannelse i udviklingspsykologi. 11 % ønsker slet ikke efteruddannelse i nærværende aspekter af børns sproglige udvikling. Der er samlet set et meget stort efteruddannelsesbehov på pædagogseminarierne i områder, der er relateret til børns sproglige udvikling, først og fremmest inden for vurdering og testning af børnenes sprog.

På lærerseminarierne ser tallene noget anderledes ud. Her ønsker halvdelen af underviserne efteruddannelse i redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling, samt evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling. En tredjedel ønsker efteruddannelse i tosprogede børns sproglige udvikling og sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år. En fjerdedel ønsker efteruddannelse inden for forudsætninger for sproglig udvikling, udviklingspsykologi og sprogets betydning for læseudvikling. Kun 7 % ønsker efteruddannelse i sprogets forside. 11 % ønsker slet ikke efteruddannelse i ovennævnte aspekter af børns sproglige udvikling.

5. Samlet konklusion

En gennemgang af samtlige seminariers hjemmesider i efteråret 2006 viste, at sprogtilgængelsesperspektivet ikke fyldte ret meget. Ordet sprogtilgængelse blev kun brugt i 6 ud af 34 pædagogseminariers fagbeskrivelser, som i stedet knytter sprogbeskrivelser sammen med identitets- og kulturbegrebet. Vægten er lagt på kultur, litteratur og mediedelen, frem for på sprogtilgængelse. På den baggrund må man forvente, at faget dansk undergår en større forandring fra efteråret 2007, hvor det skifter navn til Dansk kultur og kommunikation og får indført centrale kundskabs- og færdighedsområder.

Blandt lærerseminarierne har vi kun fundet 5, som har sprogudvikling eller sprogforståelse hos børn direkte nævnt på deres hjemmeside. Dette skal dog ses i lyset af, at over halvdelen af lærerseminarierne ikke har lagt nogen individuelt udformet fagbeskrivelse på hjemmesiden.

Også lærerseminarierne skal imidlertid tilpasse sig den nye lov gældende fra januar 2007, da børns sprogtilgængelse og sprogudvikling er nævnt eksplicit som et centralt færdighedsområde.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at underviserne i dansk på pædagogseminarierne har meget forskellig uddannelsesmæssig baggrund strækkende sig fra kandidatuddannelse eller liniefag i dansk over sidefag i dansk til kandidatuddannelse i æstetik eller dramaturgi. På lærerseminarierne er den uddannelsesmæssige baggrund langt mere homogen. Her er 85 % enten kandidat med hovedfag i dansk eller uddannet lærer med linjefag i dansk.

En meget stor del af de aspekter af børns sprogtilgængelse som er opremset i undersøgelsen, har ikke været en del af pensum på de uddannelser, som underviserne på lærer- og pædagogseminarierne har bag sig. Det fremgår af svarene, at mange undervisere selvstændigt har beskæftiget sig med de undersøgte aspekter af sprogtilgængelse, dog uden at kvaliteten og kvantiteten af det selvstændige arbejde er kendt. Man må altså konkludere, at mange seminarielærere underviser i aspekter af børns sprogtilgængelse, som de aldrig selv har modtaget undervisning i.

Det fremgår også af undersøgelsen, at der er meget store forventninger både hos dansklærerne på pædagog- og lærerseminarierne til, at de i fremtiden vil komme til at undervise inden for de i undersøgelsen fremhævede aspekter.

Undersøgelsen har afdækket et massivt efteruddannelsesbehov hos underviserne på landets pædagog- og lærerseminarier, især hvad beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling og evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling angår.

6. Næste skridt

Fra 2007 er danskfaget, som omtalt, ændret markant på pædagoguddannelsen. Faget skifter navn til Dansk kultur og kommunikation og som noget nyt inddrages barnets sprogtilgængelse og sprogstimulering centralt med henblik på, at de studerende skal tilegne sig faglige og pædagogiske forudsætninger for at arbejde professionelt med børns sprogtilgængelse på forskellige niveauer.

I det næste år vil vi følge udviklingen i Dansk kultur og kommunikation for at danne os et billede af, hvordan sprogtilgængelse i det nye danskfag vil blive prioriteret. Vil man undervise ud fra et bestemt teoretisk ståsted, eller vil man orientere bredt om så mange forskellige tilgange som muligt? Vil danskfaget på pædagoguddannelsen fortsat være meget forskelligt fra uddannelsessted til uddannelsessted eller vil der opstå en form for konsensus på tværs af uddannelsesstederne? Hvilke tanker gør aktørerne sig undervejs – og hvordan påvirker det synet på sprogtilgængelsesperspektivet at deltage i efteruddannelse? Spørgsmål som disse vil vi søge at besvare som en opfølgning på dette års undersøgelse af sprogtilgængelsesperspektivet på grunduddannelserne

¹ <http://www.uvm.dk/06/documents/fag.doc>

² De øvrige hovedtemaer er: barnets alsidige personlige udvikling, sociale kompetencer, sprog, krop og bevægelse, naturen og naturfænomener, kulturelle udtryksformer og værktøjer. Ministeriet for Familie- og Forbrugsanliggenders hjemmeside: <http://www.minff.dk/1/laereplaner/>.

³ Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner p. 65.

⁴ Evaluering af loven om pædagogiske læreplaner p. 68.

⁵ <http://www.uvm.dk/06/laer Rudd.htm?menuid=641015>